

ואולי הקדמה

ד"ר רננה גרין-שוקרון

בשנת ההכנה של חוברת זו עברו על החברה הישראלית אירועים ותהליכים מטלטלים שהשלכותיהם ילוו אותנו עוד שנים רבות. שנה סוערת של ויכוחים פוליטיים והפגנות על אופייה הדמוקרטי של המדינה הסתיימה ביום שמחת תורה, השבעה באוקטובר, במתקפה אכזרית שביצעו מחבלי החמאס, בחשיפה לזוועות בלתי נתפסות ובאובדן חיים רבים. כל אלה ניפצו את תחושת הביטחון ונחוו כאיום קיומי. כמו תמיד, הילדים שילמו את המחיר על מעשי המבוגרים, ורבים מהם נפגעו בגופם ובנפשם, חוו טראומה, שכול, יתמות, איבוד בית, קרובי משפחה, חברים וחיי שגרה. הסיסמה "ביחד ננצח" המלווה אותנו בחודשים האחרונים מבטאת את הכמיהה של כולנו לאחדות ושיבה לביטחון וליציבות, לביתיות ולמשפחתיות שרבים איבדו, ולחזרתם של החטופים.

התמודדות עם טראומת השכול והיתמות וטיפול בילדים הסובלים ממנה עומדים במרכז מאמרה של ד"ר בלה שגיא, המתמקד בתהליכי עיבוד אובדן ואבל באמצעות כתיבה אישית ותרומתם לגיבוש זהותה של ילדה שהתייתמה מהוריה, הלוא היא גיבורת ספרה של לואי מוד מונטגומרי **אמילי ממוולד ירח** (טל-מאי, 2021).

בשנה החולפת נפרדנו משני הסופרים יהונתן גפן ומאיר שלו ז"ל, שיצירותיהם לילדים ולמבוגרים נשזרו בפסיפס הישראלי במשך עשרות שנים. להם מוקדשים הרשימה הפותחת את החוברת, שנכתבה על ידי, ומאמרה של ד"ר סמדר פלק-פרץ הקוראת בשלוש מיצירותיו של יהונתן גפן המתמקדות בעיצובו של ה'אחר' בחברה.

יוצרת נוספת שהלכה לעולמה לאחרונה בגיל 98 היא בת שבע דגן ז"ל, ילידת לודז', פולין, שורדת אושוויץ ומחנות ריכוז נוספים, שהקדישה את חייה מאז עלייתה לארץ בגיל 20 לחינוך וטיפול בילדים כגננת וכפסיכולוגית חינוכית. בשיריה, סיפוריה ומאמרים שפרסמה הייתה פורצת דרך בסוגיית הנחלת זיכרון השואה והגבורה לילדים צעירים, מתוך ניסיון לשמור על בריאותם הנפשית של הילדים ועל אמונתם באדם.

בחודש ינואר 2024 נפרדנו בצער ובכאב גם מפרופסור אילנה אלקד-להמן ז"ל, עמיתה מוערכת וחברה, אף היא ילידת פולין, שעלתה לארץ כילדה עם הוריה ואחיה. אילנה הייתה חוקרת ומרצה לספרות וספרות ילדים במרכז האקדמי לוינסקי-וינגייט בתל אביב. מחקריה התמקדו בהוראת ספרות, קריאה אינטרקטואלית ומולטימדיאלית, מועדוני קריאה, תרומת כלי מחקר הספרות למחקר איכותני ותהליכי שינוי והתפתחות מקצועית של מורים. כאשר ספרות וחינוך ראתה אילנה בספרות הילדים והנוער תחום חשוב וראוי למחקר ולטיפוח, ומלבד כתיבתה המחקרית בנושא, הצטרפה לפני עשר שנים למערכת כתב העת **ספרות ילדים ונוער** ותרמה לו בקריאה, כתיבה, שיפוט

מאמרים ועצות טובות. כמו כן, הייתה פעילה בוועדות ובארגונים בישראל ובעולם שמטרתם טיפוח מחקר והוראה של ספרות ושפה.

אילנה הייתה אישה אצילית ואמיצה, חכמה, בעלת ידע רחב ועשיר, אוהבת ספר ומורה בחסד, שהתבוננה במציאות במבט מפוכח ולא הפסיקה לכתוב, ללמד ולעבוד עד לרגע האחרון. כמנחה וכחברה למקצוע הייתה תמיד זמינה ויעילה, קשובה, מעודדת ונדיבה. היא תחסר לי, לעמיתיה ולתלמידיה מאוד.

שני מאמרים בחוברת נוגעים לתחומים שאילנה עסקה בהם – הקשר בין ספרות ילדים, חינוך והוראה:

ד"ר מיכל מישר-גנץ וד"ר לימור ראובך מתארות מחקר איכותני-פרשני של חקר מקרה, שבחן את החוויות של סטודנטיות להוראה בקריאה מולטימודלית בספרי ילדים מודפסים, את האתגרים הפדגוגיים שמעלה סוגה זו ויישומם בכיתות ההתנסות. ד"ר גלעד גולדשמידט מאיר את מקומם של סיפורים בעבודה החינוכית בבתי ספר ולדורף (אנתרופוסופיים) ואת המשמעות המיוחסת להם ככלי חשוב להתפתחותם של ילדים.

פולין משמשת חוט מקשר גם למאמר החותם את החוברת, שכתבו שני חוקרים מאוניברסיטת גדנסק, ד"ר מלגורוטה קאקובסקה והוברט בילביץ'. החוקרים עוקבים אחר ספר-תמונה פופולרי מן הקלסיקה של ספרות הילדים הפולנית אשר תורגם לעברית בידי המשוררת אנדה עמיר-פינקרפלד, אף היא ילידת פולין, ופורסם בארץ בשלהי מלחמת העולם השנייה. זאת בהקשר של מקומו של הספר בחינוך ובתרבות של פולנים גולים מארצם.

את המגוון בחוברת משלימים שני מאמרים העוסקים בשתי סוגות ייחודיות בספרות הילדים: ד"ר אילה פרידמן וד"ר דניאל ניקריטין ממפים עיבודים של סיפורי המקרא לילדים שנועדו לשלושה קהלי יעד – חרדי, דתי וכללי, ובוחנים את מידת נאמנותם לריאליה המקראית ואת אופן עיצוב הדמויות ומעשיהן.

ד"ר תמר לוז גרבר חוקרת ספרי ילדים בתחום החינוך המיני שראו אור בארץ בשנות האלפיים ואת המידע המוצע בהם בטקסט ובאיור לקוראים הצעירים. היא מתמקדת בסמכות הכותב/ת, בתפקיד סיפור המסגרת, ברמת פירוט המידע והתאמת האיור והתוכן לגיל הנמענים.

בתפילה לימים טובים,

קריאה מועילה ונעימה,

רננה גרין-שוקרון